

Handreiking: zelf keuzedelen ontwikkelen

Datum: augustus 2018, versie 2.0 (wijzigingen t.a.v. vorige versie: actualisatie verwijzingen)

Contact: onderwijsenexaminering.nl / info@kennispuntmbo.nl

Scholen oriënteren zich met hun (regionale) netwerk op keuzedelen en zien kansen om met keuzedelen de studenten beter op de arbeidsmarkt voor te bereiden. Hiervoor willen scholen de mogelijkheid benutten om zelf keuzedelen te ontwikkelen. Hoe dat moet? En of dat altijd kan? Deze handreiking bevat de te nemen stappen om van idee naar vastgesteld keuzedeel te komen en is aangevuld met tips.

Waarvoor is de handreiking bruikbaar?

De handreiking kan gebruikt worden bij het uitwerken van een idee naar een keuzedeel en is dan ook bedoeld voor initiatiefnemers voor het ontwikkelen van keuzedelen. Dit kunnen onder andere onderwijsinstellingen, brancheorganisaties of werkgevers zijn.

Hoe is deze handreiking te gebruiken?

Deze handreiking is als leidraad te gebruiken bij de officiële documenten van SBB voor het indienen van een keuzedeel.

Deze zijn te vinden via <https://www.s-bb.nl/onderwijs/kwalificeren-en-examineren/keuzedelen/voorstel-keuzedeel>.

Deze handreiking is gebaseerd op de procedures, die door SBB worden gehanteerd.

Wie zijn de betrokkenen bij het (zelf) ontwikkelen van een keuzedeel?

De **initiatiefnemer** is degene met het idee voor een keuzedeel. Hij betreft partners en draagt waar mogelijk zorg voor inhoudsdeskundigen. In de meeste gevallen wordt de initiatiefnemer de indiener van het keuzedeel. Hij is ook de contactpersoon voor SBB tijdens het proces.

In **team Kwalificeren & Examineren (team K&E)** van SBB werken ontwikkelaars van de kwalificatiedossiers en keuzedelen. Zij hebben zicht op welke keuzedelen ontwikkeld of in ontwikkeling zijn. Zij ontwikkelen zelf keuzedelen of ondersteunen initiatiefnemers hierbij.

De **Toetsingskamer** bij SBB beoordeelt aan de hand van vaste criteria (het toetsingskader) kwalificatiedossiers en keuzedelen. De Toetsingskamer heeft een onafhankelijke toetstaak.

In de **Sectorkamer** zitten vertegenwoordigers uit het beroepsonderwijs en bedrijfsleven. Zij maken op landelijk en sectoraal niveau afspraken over o.a. het ontwikkelen en onderhouden van de kwalificatiestructuur. Zij zijn opdrachtgever voor de ontwikkeling én koppeling van keuzedelen en valideren de ontwikkelde keuzedelen. Zij adviseren over de legitimering. Het bestuur van SBB dient ze uiteindelijk in voor vaststelling door de minister.

Meer weten over de acht Sectorkamers? Zie

<https://www.s-bb.nl/samenwerking/sectorkamers>.

Van het idee voor een keuzedeel tot aan de implementatie in het onderwijs gaat grofweg in drie fasen: de *voorbereiding* (onderzoeken of het idee uitgewerkt kan worden in een keuzedeel), de *ontwikkeling* van het keuzedeel én de *invoering* van het keuzedeel in het onderwijs. In 10 stappen ziet er dit als volgt uit:

Vorbereidingsfase

De initiatiefnemer onderzoekt in deze fase de mogelijkheden. Team K&E kan ondersteunen in deze fase. De Sectorkamer besluit op inhoudelijke gronden over

het wel of niet ontwikkelen van het keuzedeel. De Toetsingskamer toetst of het voorstel aan de eisen voldoet.

Stap 1: Ontwikkelen van een idee

Keuzedelen maken het mogelijk om snel in te spelen op de ontwikkelingen in het beroepenveld en in de regio. Keuzedelen geven een belangrijke impuls aan het flexibiliseren, actualiseren en innoveren van onderwijs. Een keuzedeel kan gaan over nieuwe toepassingen in een sector, het verbreden van beroepen, etc. Het idee en initiatief voor een keuzedeel kan komen vanuit bijvoorbeeld onderwijsinstellingen, brancheorganisaties of werkgevers. Vaak ontstaat een idee uit een behoefte.

Vragen:

- Waar gaat het keuzedeel over? Wat is in hoofdlijnen de inhoud?
- Voor wie is het bestemd? Ook: bij welke kwalificaties hoort het keuzedeel?
- Welke behoefte ligt ten grondslag aan het keuzedeel? Denk aan: profilering van de onderwijsinstelling, (regionaal) bedrijfsleven heeft behoefte aan dit keuzedeel en/of studenten zien het als verrijking van hun opleiding.

Tip:

Inspiratie voor keuzedelen kan worden opgedaan tijdens bpv-bezoeken, of uit initiatieven bij andere opleidingen/sectoren of uit onderdelen van kwalificaties.

Tip:

Bedenk ook of het keuzedeel verdiepend of verbreedend is. Mogelijk is het keuzedeel ook sector/overstijgend: meld dit dan ook bij SBB, zodat de focus duidelijk is.

Tip:

Beschrijf bij de beknopte uitwerking in het Meldformulier keuzedeel in grote lijnen waaraan de beginnend beroepsbeoefenaar moet voldoen als het keuzedeel behaald is. Dit zijn geen lessen of lesdoelen. Het gaat om het 'wat' en niet om 'hoe' het aangeleerd moet worden. Beter te globaal dan te gedetailleerd.

Tip:

Kijk naar de omvang van het keuzedeel in relatie met de studielast in klokuren. Wat is haalbaar en staat dat in verhouding met het aantal kerntaken of werkprocessen in een keuzedeel?

Tip:

Bij verdiepende keuzedelen: als alle werkprocessen al in de kwalificatie voorkomen kan een keuzedeel alleen bestaan uit kennis en vaardigheden.

Stap 2: Verkennen procedure & inhoud

Op <https://kwalificaties.s-bb.nl/?ResultaatType=Keuzedeel> staat het register keuzedelen en de lijst 'keuzedelen in ontwikkeling' om te controleren of een keuzedeel al ontwikkeld is of nog in ontwikkeling is.

Wanneer dat niet het geval is kan een verzoek voor een keuzedeel worden ingediend met behulp van een meldformulier. Het formulier en de handleiding is te vinden via <https://www.s-bb.nl/onderwijs/kwalificeren-en-examineren/keuzedelen/voorstel-keuzedeel>.

Vragen:

- Zou het idee uitgewerkt kunnen worden in een keuzedeel?
- Is het keuzedeel aantrekkelijk voor de student? Wat levert het keuzedeel de student op in het kader van de positie op de arbeidsmarkt of in de doorstroom?
- Is het keuzedeel nog niet ontwikkeld?
- Heeft iemand anders hetzelfde idee?

Stap 3: Verkennen draagvlak

Bij het verzoek voor het ontwikkelen van een keuzedeel wordt gekeken of het keuzedeel een toegevoegde waarde heeft voor de (regionale) arbeidsmarkt of doorstroming. Bij de beoordeling van het voorstel door de Toetsingskamer bij SBB wordt ook gekeken of er draagvlak bestaat voor het keuzedeel. De onderbouwing van het draagvlak kan blijken uit zaken als:

- Er zijn bedrijven die meedenken over de inhoud en/of die bpv-plaatsen willen aanbieden voor het keuzedeel. Dat blijkt uit de beschikbaarheid van inhoudsdeskundigen uit bedrijfsleven en adhesiebetuigingen met handtekeningen.
- Er zijn scholen die het keuzedeel willen uitvoeren. En middelen (geld, tijd, expertise) die zijn beschikbaar voor de implementatie in het onderwijs, zoals de ontwikkeling van lesmaterialen en toetsen.

Bestaande initiatieven lenen zich vaak al goed voor de onderbouwing van een keuzedeel.

Vragen:

- Is er draagvlak vanuit het bedrijfsleven of vanuit het hbo (voor keuzedelen die gericht zijn op de doorstroom naar het hbo)?

Tip:

Soms is een keuzedeel een regionaal initiatief, maar geldt de doelstelling ook voor andere regio's. In dat geval wordt het keuzedeel kansrijker als het keuzedeel ruimte laat voor de regionale inkleuring door de indiener, maar ook door onderwijsinstellingen uit andere regio's. Een school kan dan de eigen context gebruiken!

Tip:

Zorg voor partners die goed op de hoogte zijn van de inhoud. In het keuzedeel wordt géén onderwijsprogramma beschreven, dus de aanpak van de school hoort niet in het keuzedeel. Door dit niet te

beschrijven is het keuzedeel ook in te zetten voor andere onderwijsinstellingen.

Stap 4: Voorstel bij SBB indienen

Een ingevuld meldformulier houdt in dat de initiatiefnemer van het keuzedeel een verzoek doet bij SBB om het voorstel in behandeling te nemen. Team K&E kijkt of de informatie compleet is en kansrijk is voor de beoordeling door de Toetsingskamer, waarna het voorstel in overleg met de initiatiefnemer/indiener aan de meest passende Sectorkamer wordt voorgelegd. Wanneer de Sectorkamer achter het voorstel staat, voert de Toetsingskamer de ingangstoets uit. Er wordt getoetst op overlap met bestaande kwalificaties, of er al gelijksoortige keuzedelen ontwikkeld zijn en of het draagvlak in de regio voldoende geborgd is in de aanvraag.

Wanneer de Toetsingskamer akkoord is met het keuzedeel kan gestart worden met de ontwikkeling ervan. Wanneer de Toetsingskamer niet akkoord is, kan de initiatiefnemer besluiten het meldformulier aan te passen of het initiatief te staken.

Tip:

De toegevoegde waarde gaat over het versterken van de positie van de student op de arbeidsmarkt of in de vervolgopleiding. Dus schrijf in het meldformulier op waarom het keuzedeel deze kansen vergroot. Wellicht kunnen ervaringen van afgestudeerde studenten dit argument versterken.

Tip:

Het kan helpen om in het meldformulier al een inhoudsbeschrijving te geven van wat de inhoud van het keuzedeel is. Het geeft meer inzicht in het keuzedeel.

Team K&E kan helpen om zaken kansrijk te formuleren. Let op: er is geen zekerheid dat dit werk zich 'uitbetaalt' in een keuzedeel.

Tip:

Wanneer het keuzedeel niet de ingangstoets passeert, kan het keuzedeel na aanpassing van het meldformulier mogelijk nogmaals worden ingediend. Overleg met team K&E hoe kansen vergroot kunnen worden.

Wat kan team K&E doen?

Team K&E kan in de voorbereidingsfase meedenken over:

- Het concretiseren van het idee: het hoe, wat en waarom van het keuzedeel
- De vergelijking met bestaande en aangevraagde keuzedelen
- De haalbaarheid om van het idee een keuzedeel te maken
- De verbinding met inhouden uit kwalificaties en/of andere keuzedelen.
- Het kansrijk formuleren van zaken in het meldformulier.

Ontwikkelingsfase

De initiatiefnemer, die indiener is geworden, levert in deze fase waar mogelijk expertise voor de ontwikkeling van het keuzedeel. Team K&E biedt ontwikkelkracht en afgevaardigden van de Sectorkamer kunnen fungeren als klankbord. Tot slot toetst de Toetsingskamer.

Stap 5: Ontwikkelen inhoud keuzedeel

Wanneer de ingangstoets gepasseerd is kan het keuzedeel verder ontwikkeld worden door het team K&E. Dit gebeurt altijd in nauwe samenwerking met de initiatiefnemers die de inhoud aandragen.

Tip:

Naast de inhoud in het meldformulier heeft een indiener ook invloed op de inhoud van het keuzedeel door inhoudsdeskundigen beschikbaar te stellen voor te klankborden of 'mee' te ontwikkelen. Denk hierbij ook aan de inzet van alumni!

Ook onderwijs- en examenmateriaal kunnen goede bronnen zijn om het keuzedeel te ontwikkelen: ze bieden een goede basis voor het bepalen van het 'wat' in het keuzedeel.

Stap 6: Valideren door de Sectorkamer

Het ontwikkelproces is formeel voltooid wanneer de Sectorkamer het keuzedeel heeft gevalideerd. In sommige gevallen kan het voorkomen dat een keuzedeel meerdere keren wordt voorgelegd aan de Sectorkamer en dat bijstelling plaatsvindt.

Stap 7: Eindtoets door de Toetsingskamer

Na validering door de paritaire commissie gaat het keuzedeel voor een 'eindtoets' naar de Toetsingskamer. In de eindtoets controleert de Toetsingskamer of het keuzedeel voldoet aan de richtlijnen en of de vaststellingsprocedure correct is verlopen. Wanneer dit het geval is, wordt het keuzedeel opgenomen in het register keuzedelen en gepubliceerd op <http://kwalificaties.s-bb.nl/>.

Tip:

Houd rekening dat de periode vanaf de ingangstoets van het keuzedeel door team K&E bij de Toetsingskamer tot en met de eindtoets door de Toetsingskamer ongeveer drie maanden duurt (afhankelijk van validering door Sectorkamer). Let op: het is in drie maanden haalbaar als er voldoende inhoudelijke expertise beschikbaar is en er geen overlap is met andere keuzedelen.

Stap 8: Vaststelling & publicatie

Uiteindelijk stelt het ministerie van OCW (mede namens de staatssecretaris van EZ voor het groene onderwijs) het keuzedeel vast. De minister van OCW stelt keuzedelen vast met een regelmaat van vier keer per jaar (op 1 januari, 1 april, 1 juli en 1 oktober). De periodieke vaststelling zal begin 2016 voor de eerste keer plaatsvinden.

Na opname in het register blijft het SBB verantwoordelijk voor het onderhoud van het keuzedeel. Dat is bijvoorbeeld aan de orde wanneer de inhoud van het keuzedeel aangepast moet worden of als het keuzedeel gekoppeld moet worden aan nieuwe kwalificaties. Net als bij de ontwikkeling geldt ook bij het onderhoud dat dit in nauwe samenspraak gebeurt met degene die oorspronkelijk het initiatief namen tot indiening van het keuzedeel.

Invoeringsfase

Bij de invoering is de initiatiefnemer met de onderwijsinstellingen weer volledig aan zet.

Stap 9: Ontwikkelen curriculum, les- en examenmateriaal

De onderwijsinstelling is zelf verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het curriculum en het onderwijs- en examenmateriaal. Ieder gevolgd keuzedeel moet aantoonbaar worden geëxamineerd. Hiervoor gelden de reguliere eisen vanuit de Onderwijsinspectie.

Stap 10: Organisatie: voorlichting, roostering, keuzeproces

Wanneer een keuzedeel gepubliceerd is op <http://kwalificaties.s-bb.nl/>, kunnen onderwijsinstellingen het keuzedeel opnemen in het aanbod bij de betreffende kwalificatie(s). Afhankelijk van de kaders vanuit de instelling en de kenmerken van het keuzedeel kunnen keuzes gemaakt worden voor aanbod, roostering, inschrijving, etc.

